

Rondje Oude Reuzen

Rondje Oude Reuzen

Oude Reuzen: die term is van toepassing op heel wat bomen in het Wilhelminapark. Er staan ruim 600 bomen in het park, daarvan zijn er 210 ouder dan 120 jaar.

Op de los bijgeleverde plattegrond staan de 20 bomen van dit rondje weergegeven. De meeste zijn grote, monumentale bomen. Soms hebben ze een enorm dikke stam, zoals de Witte esdoorn (18) met een omtrek van 5,80 m. Dit is de dikste boom van het park. Andere bomen zijn weer erg hoog. Leg uw hoofd in de nek als u naast de Baakse populieren (16) aan de oostoever van de vijver staat. En raak de tel kwijt bij de Dubbelbloemige paardenkastanje (20): een 'kandelaar' met heel veel armen!

Er staan niet alleen veel oude bomen in het park, maar ook veel verschillende soorten bomen, 121 soorten om precies te zijn. Het park is in 2001, niet zonder reden, samen met de Emmalaan en het Hogelandse park een Rijksmonument geworden.

Wij wensen u veel plezier bij uw ontdekkingsstocht langs de Oude Reuzen!

1 Amerikaanse eik

Quercus rubra (1890)

Er staan negen verschillende soorten eiken in het park. In dit rondje Oude Reuzen maken we kennis met drie soorten eiken, de Amerikaanse eik, de moeraseik (2) en de zomereik (15), die het meeste voorkomt in het park.

De Amerikaanse eik komt oorspronkelijk uit Noord-Amerika en is sinds 1825 op grote schaal in Nederland aangeplant voor de houtproductie. Deze soort heeft vrij grote bladeren met scherp getande lobben. De herfstkleur varieert van diep rood tot bruin, afhankelijk van de hoeveelheid zon en de temperatuur in het najaar. De eikels zijn groter dan die van de zomereik en zijn pas in het tweede jaar rijp.

Het is een snelle groeier, die 20 - 30 m hoog kan worden. De bomen worden meestal veel minder oud dan de Europese eiken. Deze boom is dus behoorlijk oud voor een Amerikaanse eik.

Het hout is door de snelle groei minder duurzaam dan het hout van de inheemse eiken, dat veel wordt gebruikt voor het maken van meubels en vloeren.

Een nadeel van deze soort is dat hij een brede, dichte kroon vormt en daardoor geen ondergroei toelaat. Door de snelle groei verdringt hij andere bomen en struiken in de bossen, hij neemt de standplek als het ware helemaal over. De boom trekt weinig insecten en vogels aan en heeft daardoor weinig waarde voor de natuur. Daarom zijn er bosbeheerders die vinden dat deze exoot eigenlijk niet in Nederland thuishoort.

2 Moeraseik

Quercus palustris (1901)

Even voorbij de brug rechts staan twee hoge moeraseiken. De moeraseik kan in Nederland tot 25 m hoog worden. Anders dan de naam doet geloven houdt deze eikensoort niet van een al te natte standplaats. De boom komt van nature voor in de rivierdalen in het noordoosten van de Verenigde Staten en wordt sinds eind achttiende eeuw in Europa aangeplant.

De moeraseik is makkelijk te herkennen aan het heldergroene, zeer diep, sierlijk ingesneden blad en de mooie geel tot rode herfstkleur.

De boom vormt pas eikels als hij 15 - 20 jaar oud is. De eikels zijn klein en zitten in een plat napje, meestal met twee bij elkaar.

Deze eikensoort is gelukkig niet erg in trek bij de eikenprocessierups. In Nederland zijn maar op enkele plekken moeraseiken met de processierups aangetroffen.

Tot nu toe is de eikenprocessierups nog niet in het park gesignaleerd. Dat is gunstig voor de negen soorten eiken die in het park voorkomen.

Helaas is de voet van de meest linkse van de twee aangetast door de Tonderzwam. Een aantasting door de Tonderzwam betekent meestal het begin van het einde van een boom. Deze boom staat inmiddels op de vellijst van de gemeente en zal waarschijnlijk eind 2021 of begin 2022 worden geveld. Voorafgaand daaraan zijn de grootste takken inmiddels al ingenomen om te voorkomen dat er spontaan takken gaan uitbreken.

3 Noorse esdoorn

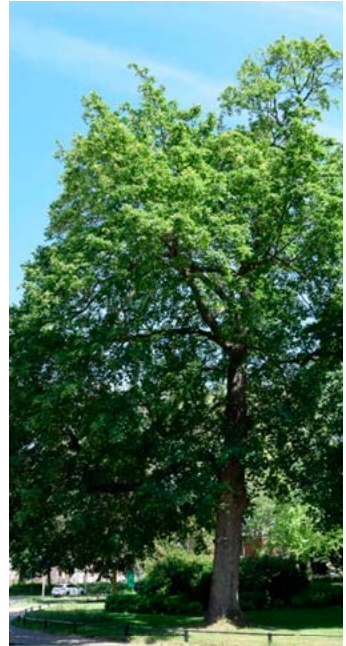
Acer platanoides (1901)

Esdoorns zijn in de herfst echte blikvangers dankzij de prachtige verkleuring van de bladeren. Er bestaan wel 130 - 150 soorten esdoorns, in het park zijn zo'n 15 soorten en variëteiten te vinden. De bomen verkleuren ieder op hun eigen manier. De suikeresdoorn kleurt meestal als eerste vroeg in de herfst ineens knalgeel.

De Noorse esdoorn is de meest voorkomende soort. De bladeren zijn handvormig ingesneden met vijf lobben met spitse tanden. In de herfst verkleurt het blad langzaam van groen via geel naar rood. Deze bladkleurstoffen zijn altijd in het blad aanwezig, maar worden pas zichtbaar in de herfst als het bladgroen uit de bladeren verdwijnt.

In delen van Noord-Amerika en Canada is in de herfst een waar kleurenspektakel van geel, oranje, rood, paars en bruin verkleurende esdoorns te zien. Daar komt de term 'Indian Summer' vandaan. Canada heeft het blad van de esdoorn (maple leaf) niet voor niets als nationaal symbool centraal op de vlag staan. Daar komt de suikeresdoorn veel voor. Het sap van deze esdoorn wordt afgetapt en gebruikt voor het maken van esdoornsiroop (maple sirup), lekker op de pannenkoeken!

Esdoorns komen overal voor. Ze hebben namelijk een slimme manier om hun zaden te verspreiden. De zaden bevinden zich in vruchtjes met grote vleugels, die ervoor zorgen dat de wind ze tot ver in de omgeving kan meenemen.

4 Colchische esdoorn

Acer cappadocicum (1890)

Er staan diverse Colchische esdoorns in het park, dit is één van de mooiste met zijn wijd vertakte boomkruin. In de winter is de structuur van de takken goed te zien. Het lijkt wel een kantwerkje met de vele fijne, grillige takjes aan het eind van de takken.

Het blad is wat kleiner dan dat van de Noorse esdoorn en door de spits gepunte lobben wat sierlijker. In het voorjaar loopt het blad eerst rood-groen uit en wordt daarna glanzend groen. Het lijkt een beetje op het blad van de klimop. De herfstkleur is intens geel. Deze soort is rond 1835 in Europa geïntroduceerd en komt van oorsprong uit het Midden Oosten, met name uit in het noorden van Turkije (Colchis) en Iran.

De verschillende soorten esdoorns zijn ook te herkennen aan de wijze van bloeien. De Colchische esdoorn bloeit eind april / begin mei met geel-groene bloemen, die in rechtopstaande trossen staan. De Noorse esdoorn (3) bloeit al eind maart met grote trossen en is vroeg in het voorjaar een belangrijke nectarleverancier voor bijen en zweefvliegen.

De zaden van esdoorns zijn zeer kiemkrachtig. Het hele jaar kun je onder de bomen en ver daarbuiten veel kiemplantjes vinden. Deze krijgen alleen niet de kans om verder uit te groeien. Ze worden wekelijks tijdens het maaien van het gras gekortwiek. Als er niet gemaaid zou worden, zou het park geleidelijk aan in een bos veranderen.

5 Hemelboom

Ailanthus altissima (1901)

De hemelboom is halverwege de 18^e eeuw vanuit China in Frankrijk ingevoerd. 'Ailanto' betekent in het Chinees 'boom die tot de hemel reikt'. Met de hoogte valt het overigens wel mee, hemelbomen worden meestal niet hoger dan 25 m.

In China en later ook in Frankrijk werd hij gebruikt bij de teelt van zijderupsen. De bladeren dienden als voedsel voor de rupsen. De bladeren zijn groot, zo'n 30 - 60 cm lang, en zijn samengesteld uit 5 - 12 paar deelblaadjes. Er zijn aparte mannelijke en vrouwelijke bomen. Deze laatste zijn te herkennen aan de bundels gevleugelde, roodverkleurende vruchten, zie de onderste foto. Deze boom is een mannetje.

Het is een snelle groeier, een boom van 30 jaar oud kan al een hoogte van 20 m bereiken. De hemelboom breidt zich heel makkelijk uit. De zaadjes ontkiemen op de lastigste plekken, bijv. tussen stoeptegels, waarbij de wortels de bestrating opdrukken. De boom komt ook spontaan op in de middenbermen van snelwegen. Als de boom wordt gekapt loopt hij steeds weer uit met metershoge takken. Daar komt nog bij dat de boom chemische stoffen afscheidt die de groei van andere planten en insecten kunnen verstoren. Het is eigenlijk een echte lastpak. Daarom staat de soort in de EU sinds 2019 op de lijst van verboden invasieve exoten. De boom mag niet meer worden verhandeld en spontane uitzaaiing moet worden voorkomen. We houden de vier hemelbomen in het park goed in de gaten.

6 Witte paardenkastanje

Aesculus hippocastanum (1901)

Er komen vier verschillende kastanjesoorten in het park voor: de witte paardenkastanje, de rode paardenkastanje, de rode pavia en de dubbelbloemige paardenkastanje.

De paardenkastanjebloedingsziekte heeft veel slachtoffers gemaakt onder de verschillende soorten kastanjes. Alleen de rode pavia schijnt iets minder vatbaar te zijn voor deze boomziekte.

Deze monumentale witte paardenkastanje is er gelukkig nog. In het voorjaar zit de boom vol grote trossen met enkele witte bloemen.

De kastanje heeft een bijzondere manier om de bestuiving van de bloemen door insecten in goede banen te leiden. Als de bloemen open gaan is er een gele vlek middenin de bloem te zien, het honingmerk, dat de insecten naar de nectar lokt. De insecten worden namelijk vooral aangetrokken door de kleur geel. Na de bestuiving van de bloem verkleurt de gele vlek via oranje naar rood. De boom geeft daarmee een signaal aan de insecten dat ze deze bloem beter kunnen overslaan en linea recta naar de geelgevlekte bloemen moeten gaan. Die moeten immers nog worden bestoven. Handig! Deze boom heeft laaghangende takken, zodat je de vlekjes tijdens de bloeiperiode goed kunt zien. Als je er even de tijd voor neemt kun je zien dat de bijen de bloemen met oranje en rode vlekjes overslaan. Het bewijs van deze succesvolle bevruchting is de overvloed aan kastanjes in de herfst. Ze zitten in groene, stekelige bolsters, die meestal openbarsten als ze op de grond vallen.

7 Beuk

Fagus sylvatica (1890)

Het monumentale karakter van het park wordt in belangrijke mate bepaald door de imposante, meer dan 120 jaar oude beuken. Daarvan staan er ongeveer 25 in het park. Beuken kunnen wel 30 - 40 m hoog en 200 - 400 jaar oud worden en worden terecht 'koning van het woud' genoemd. Eén van de oudste beuken in Nederland is de 'Mariabeuk', die ongeveer 400 jaar geleden op het landgoed Molencaten in Hattem is geplant.

De beuk is herkenbaar aan de gladde stam, de donkergroene, glanzende bladeren met een licht gegolfde bladrand en natuurlijk aan de beukenootjes, die je in de herfst onder de boom kunt vinden. De beukenootjes zitten twee aan twee in een stekelig napje, dat met vier klepjes openspringt. Eekhoorns en gaaien zijn er dol op, ze verzamelen ze om een wintervoorraad aan te leggen en zorgen tijdens het gesleep voor de verspreiding. Beukenootjes zijn ook voor mensen eetbaar, maar eet ze met mate, er zit veel oxaalzuur in.

Sinds de 19^e eeuw zijn er verschillende variëteiten van de beuk gekweekt. De bekendste variëteit is natuurlijk de bruine beuk, die ook wel de rode beuk wordt genoemd. Op de rotonde bij het Rosarium stond de oude, legendarische bruine beuk uit 1865, die in februari 2020 is geveld omdat hij was aangetast door een agressieve bodemschimmel. De boom is vervangen door een ongeveer 40 jaar oude boom, die hopelijk net zo mooi gaat worden.

8 Esdoornbladige plataan

Platanus x hispanica (1890)

We moeten nog even wat meetwerk verrichten, maar deze boom is één van de dikste bomen van het park. De plataan is een snelle groeier, die veel in parken, op pleinen en langs straten is geplant. Hij kan goed tegen luchtverontreiniging en strooizout en kan daarom in steden uitgroeien tot een imposante, statige boom met een hoogte tot 40 m en een omtrek van 6 - 8 m. Platanen hebben vrij grote handvormige bladeren met meestal vijf spitsgetande lobben. Opvallend is de karakteristiek afbladerende schors met vlekken en kleuren als van een camouflagepak. Bij extreem warm en droog weer laat de boom grote plakken schors op de grond vallen. Op deze manier kan de stam beter 'ademen'. Kenmerkend zijn ook de bolletjes met stekelige vruchtjes, twee aan twee aan lange stelen, die tot in het voorjaar aan de boom blijven hangen.

In 2019 zijn er twee enorme takken van deze plataan verwijderd. Deze waren aangetast door de door een schimmel veroorzaakte Massariaziëkte. De boom wordt daarom jaarlijks geïnspecteerd op gevaar voor takbreuk.

Eén van de oudste platanen van Europa is de ongeveer 500 jaar oude plataan van Hippocrates op een pleintje in het centrum van Kos-stad op het gelijknamige eiland. Op deze plek zou de Griekse arts Hippocrates, grondlegger van de geneeskunde, zijn studenten les hebben gegeven. Dit is overigens een Oosterse plataan, die veel is aangeplant op pleinen in Zuid-Europa.

9 Zilverlinde

Tilia tomentosa (1890)

De zilverlinde is één van de mooiste lindesoorten. Deze linde heeft zijn naam te danken aan de zilvergrijze onderzijde van het blad. Het blad is aan de onderkant dicht behaard met licht zilvergrijze sterharen. Ook de wetenschappelijke naam zegt het al, tomentosa betekent viltig behaard. De bovenkant van het blad is dofgroen. De naam *Tilia* is afgeleid van het Griekse woord 'ptilon' voor 'vleugel'. De bloemen hangen namelijk in trosjes bij elkaar aan een lange steel met aan de basis een langwerpige schutblad. Dankzij deze 'vleugel' kunnen de vruchten, de kleine viltige bolletjes die aan het schutblad hangen, zich beter door de wind laten verspreiden.

Het is een genot om 's zomers door een lindenlaan te wandelen of te fietsen. Lindes bloeien in juli met heerlijk geurende bloemen, die veel honing bevatten en waar veel insecten voedsel vinden. Van de bloemen wordt ook lindebloesemhoning en lindebloesemthee gemaakt.

Helaas hebben lindes nogal eens last van de lindebladluis. De luizen scheiden een kleverige, nectarachtige substantie af. Deze zogenaamde honingdauw is een belangrijke voedselbron voor verschillende dieren. Voor mensen is dit minder leuk. De honingdauw drupt uit de bomen op alles wat eronder staat: auto's, bankjes, stoepen etc. De zilverlinde heeft weinig last van de lindebladluis. De luizen houden niet van de behaarde onderkant van het blad.

10 Kaukasische vleugelnoot

Pterocarya fraxinifolia (1890)

Ze zijn u vast wel eens opgevallen, de karakteristieke, over het water hangende bomen, die in de zomer volhangen met lange, groene sliertjes. Dit exemplaar staat wat verder van het water af en is daarom wat beter te bekijken.

De Kaukasische vleugelnoot komt uit de Kaukasus en is verwant aan de walnoot. De naam vleugelnoot verwijst naar de hangende strengen met kleine vruchtjes, die ieder twee kleine vleugeltjes hebben, wat handig is bij de verspreiding door de wind. De vrucht is een noot, maar is wel veel kleiner dan de walnoot en is niet eetbaar. De grote, frisgroene bladeren zijn samengesteld uit 8 - 12 paar kleine blaadjes met een topblaadje.

De laagvertakte, karakteristieke boom met zijn brede kroon en de lange strengen met vruchtjes komt het mooist tot zijn recht langs waterpartijen in parken. Daarom is deze soort veel aangeplant in parken en op begraafplaatsen. Als laanboom is hij niet geschikt, want de sterke wortelopslag drukt de bestrating omhoog.

Als je vanaf de Burg. Reigerstraat het park inloopt, zie je vanaf de brug rechts een paar enorme Kaukasische vleugelnooten over en zelfs in het water hangen. Met tegenlicht geeft dat een feeërieke sfeer. Deze bomen zijn ongeveer 90 jaar oud. De oudste Kaukasische vleugelnoot van Nederland is geplant in 1818 en staat in de Leidse Hortus Botanicus. Deze heeft een omtrek van maar liefst 5,5 meter.

11 Bontbladige esdoorn

Acer pseudoplatanus 'Leopoldii' (1901)

Deze esdoornsoort is veel gebruikt als parkboom en in grote tuinen. De boom heeft een hoge sierwaarde dankzij het bijzondere blad. Dit heeft een opvallende tekening met licht groengele vlekken en veel fijne stippels. Als de boom helemaal vrij staat krijgt hij een mooie, brede kroon en kan 20 m hoog worden. Een echte blikvanger dus. In het park staan er vijf, drie zijn in 1910 geplant, twee in 1901.

De bontbladige esdoorn is in 1864 door een Belgische boomkweker gekweekt uit een gewone esdoorn. De vorm van het blad lijkt ook sterk op die van de gewone esdoorn. Het heeft niet de spitse lobben zoals het blad van de Noorse en de Colchische esdoorn. Deze variant werd door de kweker vernoemd naar Leopold I, die van 1831 tot 1865 koning van België was.

De nieuwe variant was destijds zeer in trek. Stedenbouwkundige en landschapsarchitect Zocher heeft deze variant ook op verschillende plekken in het Zocherpark, langs de singels rond de binnenstad van Utrecht, laten aanplanten.

De naam esdoorn is eigenlijk een beetje vreemd. Esdoorns lijken totaal niet op essen en hebben ook geen doorns. De herkomst van de naam moet worden gezocht in het Oudgermaanse woord 'es', dat speer en ook scherp betekende. De uitgang 'doorn' zou zijn afgeleid van het Germaanse 'teer', dat zowel boom als hout betekende. De esdoorn is dus de boom met hout om speren van te maken.

12 Gewone es

Fraxinus excelsior (1890)

Overall in Nederland is deze inheemse boom te vinden, met name langs polderwegen en als straatboom in steden en dorpen. De es heeft vrij grote bladeren, die uit 9 - 13 fijngetande deelblaadjes bestaan. In de winter vallen vooral de zwartfluwelen, kegelvormige knoppen op en vanaf de zomer de trossen met langwerpige gevleugelde zaden. Het hout is taai en buigzaam en is daardoor zeer geschikt voor stelen van gereedschap, ladders, speel- en turntoestellen. Deze es is ooit als gespikkeldbladige es geënt op een onderstam van een gewone es. De spikkels zijn in de loop van de jaren verdwenen, de entplek is nog goed zichtbaar.

Helaas wordt deze soort ernstig bedreigd door de essentaksterfte. Deze uit Oost-Europa afkomstige boomziekte is in 2010 voor het eerst in Nederland opgedoken. De ziekte wordt veroorzaakt door een schimmel, die eerst het blad en daarna de takken aantast. De takken breken uiteindelijk af, waardoor bomen in parken en langs wegen een risico voor de veiligheid vormen. In Utrecht staan zo'n 24.000 essen, waarvan meer dan de helft al is aangetast. Er staan zo'n 40 essen in het gehele Wilhelminaparkgebied, de meeste zijn licht tot matig aangetast. Inmiddels zijn er al drie gesneuveld. De conditie van de essen in het park wordt nauwlettend gevolgd. Zolang er nog geen resistente essen leverbaar zijn, zullen essen die uitvallen worden vervangen door andere boomsoorten, ook in ons park.

13 Schietwilg

Salix alba (1901)

Op de oever van de Koningssloot komt deze enorme wilg goed tot zijn recht. De schietwilg is een snelle groeier, die van oudsher als knotwilg, in hakhout en in grienden wordt gebruikt. Bij knotwilgen worden de jonge takken om de twee jaar afgesneden. De jonge takken zijn zeer buigzaam en worden gebruikt voor vlechtwerk van o.a. visfuiken, manden en afrasteringen van tuinen. Maar als de boom de kans krijgt om uit te groeien, wordt het een monumentale boom, die wel 20 m hoog kan worden en 200 jaar oud. De takken van deze boom zijn ooit sterk ingenomen om de uitbraak van takken te voorkomen.

Aan deze wilgensoort groeien andere katjes dan de bekende zilverwitte rondje katjes die zo leuk in boeketten staan. De schietwilg heeft aparte mannelijke en vrouwelijke bomen. De katjes verschijnen tegelijk met het blad, de mannelijke katjes zijn geel, de vrouwelijke groen. Deze boom is een vrouwtje.

Wilgen zijn zeer algemeen voorkomende bomen in Nederland, ze zijn kenmerkend voor de natte, moerassige delta die Nederland oorspronkelijk was. Wereldwijd komen er wel 300 soorten wilgen voor. De naam alba (wit) verwijst naar de smalle, langwerpige bladeren, donkergroen aan de bovenkant en blauwgroen aan de onderkant met kleine zilverwitte haartjes.

Hoog in de boom hangt een vleermuizenkast. Regelmatig wordt gecheckt welke van de negen vleermuizenkasten in het park in gebruik zijn.

14 Belgische iep

Ulmus x hollandica 'Belgica' (1890)

In het liedje 'De uil zat in de olmen, bij 't vallen van de nacht' gaat het om deze boomsoort. De naam olm, afgeleid van *Ulmus*, werd vroeger voor de iep gebruikt. Ook weer een echte oude reus, deze Belgische iep. Hij kan ruim 30 m hoog worden, een omtrek van 4 - 5 m krijgen en onder goede omstandigheden 150 - 200 jaar oud worden. De boom krijgt vroeg in het voorjaar heel kleine rode bloemetjes. Na de bloei verschijnen er bundels met de gevleugelde zaadjes aan de takken. Die zaadjes komen op een gegeven moment massaal onder de bomen terecht. Pas daarna komt het blad aan de boom. Het blad heeft de voor de iep kenmerkende scheve bladvoet.

Tot begin vorige eeuw zijn in Nederland verschillende variëteiten van de Hollandse iep langs wegen en kanalen geplant. De iep was niet alleen in de polders een beeldbepalende boom, maar ook langs de Amsterdamse grachten. Eén van de variëteiten is de uit België afkomstige Belgische iep. Deze boom is vanaf 1800 veel in België en Nederland aangeplant.

Helaas zijn sinds halverwege vorige eeuw veel iepen uitgevallen door de iepenziekte. Deze wordt veroorzaakt door een schimmel die wordt overgebracht door iepenspintkevers. Deze boom is jaren geleden behandeld tegen de iepenziekte. Hopelijk houdt hij het nog een tijdje vol. Iedere herfst groeien er hoog op de stam een paar iepenzwammen uit een oude takkorsel.

15 Zomereik

Quercus robur (1901)

De zomereik is een dominante soort in de loofbossen van West-Europa. Zomereiken kunnen zeer hoog, omvangrijk en meer dan 400 jaar oud worden. In Amelisweerd staan een paar zomereiken die meer dan 40 m hoog zijn.

Vandaar de naam 'robur', dat staat voor robuust en sterk. Deze machtige boom speelde al in een ver verleden een belangrijke rol in de mythologie, bij natuurgodsdiensten en in de folklore.

Eiken worden al eeuwen veel gebruikt in de bosbouw. Het hout is hard en duurzaam en zeer geschikt voor het maken van balken, trappen, meubels, parketvloeren en allerlei toepassingen in de scheepsbouw.

Kenmerkend voor de eik zijn de gegroefde stam en het onregelmatig gelobde blad. De boom bloeit met zeer kleine aparte mannelijke en vrouwelijke bloemetjes. Na de bestuiving groeien de vrouwelijke bloemen uit tot eikels die in een napje zitten.

Helaas hebben eiken de afgelopen jaren steeds meer last van de eikenprocessierups. De harige rupsen lopen in rijen naast en achter elkaar over de stam op zoek naar hun favoriete voedsel: jonge eikenblaadjes. De haren van de rupsen komen vrij als de rupsen worden verstoord en kunnen bij mensen hevige ontstekingsreacties van de huid en de slijmvliezen veroorzaken.

De beste bestrijders van deze rups zijn mezen en boomklevers. Deze vogels komen veel in het park voor. Misschien is de eikenprocessierups daarom nog niet in het park gesignaleerd.

16 Baakse populier

Populus x canadensis 'Gelrica' (1890)

Over oude reuzen gesproken... De twee enorme Baakse populieren aan de oostkant van de vijver zijn in 1890 geplant. Deze meer dan 130 jaar oude eyecatchers zijn misschien wel de hoogste bomen in het park!

De Baakse populier is veel aangeplant langs wegen en kanalen en als erfafscheiding. Het zijn snelle groeiers met een hoge houtopbrengst, die meestal niet zo oud worden. Het hout werd al in de zestiende eeuw gebruikt voor het maken van klompen, vooral in Noord-Brabant. Tegenwoordig wordt populierenhout vooral nog gebruikt voor het maken van lucifers.

Het blad van de populier is driehoekig tot ruitvormig en kleurt zachtgeel in de herfst.

De bladstelen zijn afgeplat en staan dwars op het blad, waardoor de bladeren bij weinig wind al kunnen bewegen. Dat geeft een rustgevend ritselend geluid.

De mannelijke en vrouwelijke katjes verschijnen voor het blad en zitten niet aan dezelfde boom.

Er zijn dus aparte mannelijke en vrouwelijke bomen. De vrouwelijke bomen kunnen het in de zomer laten 'sneeuwen'. In juni springen de vruchten open en komen de zaden vrij, omhuld met een kluwen van licht en donzig pluis.

Zo kunnen de zaden door de wind worden meegevoerd. Er blijft ook altijd veel pluis onder de bomen liggen. Niet iedereen is daar blij mee. Daarom worden in parken meestal alleen mannelijke bomen geplant. Maar dit zijn wel vrouwtjes. Toch zomersneeuw in het park!

17 Trompetboom

Catalpa bignonioides (1901)

Wat staat hij scheef, deze prachtige, karakteristieke trompetboom! Toch kun je er gerust onder gaan zitten. De boom wordt namelijk jaarlijks door de gemeente aan een trekproef onderworpen. Als de stam daarbij te veel meebeweegt wordt hij als gevaarlijk gezien en dan zal hij geveld moeten worden.

De trompetboom komt pas laat in het blad met opvallend grote bladeren. Nadat het blad is verschenen gaat de boom bloeien, pas in juli. De bloemen staan in grote pluimen en zijn wit met streepjes en puntjes en gele, oranje of rode vlekjes. Met de gele vlekjes lokt de bloem de insecten die de bloem moeten bestuiven zoals bij de paardenkastanjes (zie bij 6). Vanaf september kun je de dunne, 20 - 40 cm lange peulen in de boom zien hangen. Hierin zitten veel kleine, gewimperde zaden. De peulen blijven de hele winter aan de boom hangen.

Met een beetje goede wil kun je in de bloem een trompetje herkennen, vandaar de naam trompetboom. De wetenschappelijke naam *Catalpa* is afgeleid de naam Catawba, die de Cherokee-indianen de boom gaven. De trompetboom is in 1726 vanuit Noord-Amerika in Europa geïntroduceerd.

In het Hogelandse park staan bij het beeld van de Polar Bear nog twee trompetbomen. D.w.z. één boom staat en één boom ligt. De vele jaren geleden omgevallen boom leeft nog steeds en wordt als bijzonder exemplaar gekoesterd.

18 Witte esdoorn

Acer saccharinum (1890)

Deze witte esdoorn is echt wat je noemt een monumentale boom. Hij heeft een omtrek van maar liefst 5,80 m en is daarmee onmiskenbaar de dikste boom van het park! Witte esdoorns zijn statige bomen, die 35 m hoog kunnen worden. Het zijn snelle groeiers, die relatief snel monumentaal kunnen worden. De paar witte esdoorns in het park doen het erg goed. Daarom willen wij deze soort ook wat meer gaan inzetten bij het vervangen van de monumentale paardenkastanjes die naar verwachting in de komende jaren gaan uitvallen.

De boom bloeit al in maart met trosjes zeer kleine rood-oranje bloemetjes. Het lichtgroene, diep ingesneden blad verschijnt pas veel later. De onderzijde van het blad is grijswit, vandaan de naam witte esdoorn. De vruchtjes bestaan, zoals bij alle esdoorns, uit twee nootjes, die ieder een vleugel hebben. De twee vleugels zijn aan de basis vergroeid. De hoek tussen de vleugels kan per soort variëren en is een hulpmiddel bij het determineren van de soort esdoorn.

De naam *saccharinum* betekent 'suikervloeiend'. De beroemde 18^e eeuwse Zweedse arts en plantkundige Linnaeus bedacht deze naam. Hij heeft een belangrijke rol gespeeld bij de naamgeving van planten en de indeling van het plantenrijk. Maar hier zat hij er even naast. Hij dacht dat hij te doen had met de suikeresdoorn. De suikeresdoorn heeft daarna de naam *Acer saccharum* gekregen.

19 Oostenrijkse den

Pinus nigra subsp. *Nigra* (1901)

Ook in de winter doet de Oostenrijkse den waar hij goed in is: het wegvangen van fijnstof en het vastleggen van CO₂ uit de lucht met zijn lange, naaldvormige bladeren. Naaldbomen laten hun naalden immers niet vallen in de herfst. Dat is ook niet nodig, want de naalden kunnen niet bevroren in de winter. De naalden zijn taai en zijn omhuld met een waterdicht waslaagje. Verder trekken naaldbomen 's winters een deel van het vocht uit de naalden terug en werken de in de naalden achterblijvende suikers als een soort antivries. De naalden blijven niet voor altijd zitten, ze worden geleidelijk aan, eens per vier jaar, vervangen. Dat is een veel efficiëntere aanpak dan bij loofbomen, die ieder voorjaar weer nieuwe bladeren moeten aanmaken. Daarom doet de Oostenrijkse den het zo goed op droge, arme zandgronden zoals op de Veluwe, in de duinen en in koude, noordelijke delen van Europa.

De Oostenrijkse den komt oorspronkelijk uit Oostenrijk en de Balkan, vandaar de naam. De boom kan 30 - 40 m hoog worden. Kenmerkend voor deze soort is de decoratieve, gegroefde zwartgrijze schors. De naam nigra, zwart verwijst daarnaar. De boom bloeit in mei met lichtgele mannelijke bloemen aan het eind van de takken. Na de bevruchting van de vrouwelijke minikegels duurt het drie jaar voordat de dennenkegels zijn volgroeid. De gevleugelde zaden komen dan bij warm en droog weer vrij en worden door de wind verspreid of door eekhoorns opgegeten.

20 Dubbelbloemige paardenkastanje

Aesculus hippocastanum 'Baumannii' (1901)

Deze dubbelbloemige soort valt op door de grote takken die eerst horizontaal groeien en daarna recht omhoog. Ze lijken op enorme veelarmige kandelaars. Op de foto de mooiste, tegenover Koningslaan 101.

In het voorjaar verschijnen eerst de grote vijfdelige, handvormige bladeren. Net als bij de witte paardenkastanje (nr 6) bloeit de boom in mei met grote kaarsen van witte bloemen. De naam zegt het al, bij de dubbelbloemige paardenkastanje zijn de bloemen gevuld en hebben daardoor een extra sierwaarde. Deze soort is ook zodanig gekweekt, dat er geen kastanjes worden gevormd. Daardoor zijn deze bomen zeer geschikt om langs wegen en bij parkeerplaatsen geplant te worden. Er kunnen immers geen stekelige bolsters en kastanjes op de hoofden van voorbijgangers of auto's vallen.

Helaas zijn kastanjes gevoelig voor de paardenkastanjebloedingsziekte. Daarnaast hebben de meeste kastanjes veel last van de mineermot. Dit minuscule motje legt eitjes op de bovenkant van het blad. De kleine rupsjes kruipen na het uitkomen in het blad en banen zich al etend een weg door het blad. Daardoor kleuren de bladeren al in de zomer bruin en kunnen de bomen minder voedingsstoffen aanmaken, waardoor de conditie van de boom verslechtert. De mineermot wordt bestreden door ze met lokstoffen in potten te vangen. Vanaf het voorjaar tot in de herfst kun je de vangpotten in de kastanjes zien hangen.

Colofon

Tekst en foto's	Hanny Sliepen
Afbeelding omslag	Kaat Suringa
Plattegrond	Hayo Roskam
Opmaak	Desiree van Lieshout
Uitgave	juni 2021

De Nederlandse namen van de bomen zijn conform de 'Nederlandse namen van cultuurplanten, standaardlijst 2020'.

Dit is een digitale uitgave van Naktuinbouw & de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen, eerste editie, augustus 2020.

Deze namen wijken soms af van de namen op de oude, nog te vervangen boombordjes in het park en de namen op de Bomenkaart van de gemeente Utrecht. Deze is te vinden onder 'Bomen op de kaart' op www.utrecht.nl/bomen.

